

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛ شبکه های توجه گرافی (Graph Attention Networks)

کارگاه آنلاین مقاله نویسی IEEE و ISI ویژه فنی و مهندسی

ضرورت طراحی مجموعه تفریحی اقامتی در سلطانیه با

رویکرد حفاظت و توسعه صنعت گردشگری

نازنین پرویزی

دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

Nazaninparvizi36@yahoo.com

چکیده

تفکر طراحی مجموعه اقامتی تفریحی در سلطانیه مطابق با رویکردهای حفاظت و توسعه با هدف خلق یک فضای جمعی جهت شکل گیری تعاملات اجتماعی با استفاده بهینه از ظرفیت های توسعه شهری، هم آمیزی معماری قدیم و جدید در یک مجموعه، معاصر سازی در بافت در عین حفظ پیوند با گذشته، تحقق بخشیدن به بهبود کیفیت و شخصیت بنای تاریخی سلطانیه و نیز حفاظت و احیاء ارزش های فرهنگی و تاریخی آن صورت پذیرفته است. نتایج نشان داده است که شهر سلطانیه دارای قابلیت بالایی در زمینه توسعه گردشگری در ابعاد تاریخی، طبیعی و فرهنگی در راستای توسعه پایدار می باشد در نتیجه می توان با رعایت اصولی در جهت حفاظت و توسعه طراحی معماری در جوار بنای تاریخی گنبد سلطانیه، فضاهای مناسبی را برای استفاده کاربران و در جهت احیای بیشتر این بنا طراحی نمود و سلطانیه را به یکی از قطب های گردشگری و جهانگردی تبدیل کرد. این پژوهش ماهیتی توسعه ای داشته و ابعاد آن متوجه انسان و محیط می باشد. با توجه به بررسی انجام شده در اسناد طرح های بالادست در زمینه گردشگری، طراحی و احداث مجموعه اقامتی تفریحی (تسهیلات گردشگری) یکی از ضروریات این منطقه می باشد.

کلمات کلیدی: مجموعه اقامتی تفریحی، سلطانیه، توسعه پایدار، حفاظت و توسعه

مقدمه

گسترش فرهنگ گردشگری و اندیشیدن راهکارهای مناسب جهت رفاه شهروندان در مناطق تفریحی و سیاحتی و تاریخی از جمله مواردی است که متأسفانه کمتر به آن توجه می شود. می توان با سرمایه گذاری اصولی برای افزایش کیفیت خدمات اقامتی-تفریحی و مکان یابی صحیح این مراکز، رضایتمندی گردشگران را بیشتر کرده، تقاضای سفر را افزایش داد و درآمد بیشتری به صنعت گردشگری تزریق نمود. رسیدن به این اهداف در بلندمدت نتایج مطلوب دیگری، همچون زیباسازی شهر، بالا رفتن سطح فرهنگ عمومی، آشنایی با دیگر فرهنگ ها و نهایتاً توسعه پایدار را به همراه خواهد داشت. از این رو، برنامه ریزی برای توسعه مراکز اقامتی-تفریحی حساسیت ویژه ای را می طلبد. همچنین حضور گردشگران تا حد زیادی موجب رونق اقتصادی و بالا رفتن سطح فرهنگی و بومی می شود.

بیان مسئله

امروزه صنعت توریسم فراتر از یک صنعت، به مثابه پدیده پویای جهانی و اجتماعی دارای پیچیدگی های خاص خویش است (الیوت، ۱۹۹۷) صنعت مزبور در سال های اخیر تأثیرات زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است، که از آن جمله می توان به ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه ای، کمک به صلح جهانی، کمک به سرمایه گذاری در میراث فرهنگی و بهسازی محیط اشاره کرد (صدر موسوی، دخیلی کهنموئی، ۱۳۸۶) برای اینکه صنعت توریسم در یک شهر یا کشور متحول شود و توسعه یابد، باید در راستای آن عناصر و فعالیت هایی متحول شده و توسعه یابد، که در پویایی آن سهیم هستند (وای، گی، ۱۳۷۷). یکی از مهمترین عناصر صنعت توریسم، واحدهای اقامتی-تفریحی اند. این مراکز بعد از جاذبه های توریستی مقاصد، عمده ترین و مهمترین نکته ای است که توجه توریست ها را به خود معطوف می کند. میزان خدمات مراکز اقامتی مانند درجه و کیفیت آن، خدمات بهداشتی مطلوب و استاندارد و نزدیکی به محل و مقصد مورد نظر که هدف نهایی سفر گردشگر است، می تواند کاهش یا افزایش فضای خدماتی و تغییر الگوی رفتاری گردشگر را به همراه داشته باشد. از سوی دیگر، استفاده از مراکز اقامتی تفریحی بیشترین تأثیر اقتصادی را در صنعت گردشگری دارد؛ به طوری که بیش از ۶۰ درصد هزینه های گردشگر صرف هزینه اقامت و تفریح می شود. با افزایش کیفیت خدمات موجود و همچنین افزایش خدمات جانبی، درآمد بیشتری نصیب سرمایه گذاران و به طور کلی صنعت گردشگری و در نتیجه آن توسعه شهر می شود. در

این میان و با توجه به پتانسیل بالای شهر سلطانیه در توسعه صنعت گردشگری و انبوه گردشگرانی که هر ساله از این شهر دیدن می کنند آنچنان که باید نتوانسته است از این صنعت به عنوان یک منبع درآمد استفاده نموده و توسعه یابد. عوامل گوناگونی در این مسأله دخیل هستند که به نظر ضعف و نارسایی امکانات اقامتی-تفریحی یکی از عوامل مهم است. در این مقاله، طراحی معماری مجموعه تفریحی- اقامتی بعنوان عاملی مهم و تأثیر گذار در احیاء و تقویت صنعت گردشگری و در نتیجه آن توسعه و پیشرفت شهر تاریخی سلطانیه با روش تحلیلی- تفسیری و بکارگیری از ابزار کتب و مقالات مورد مطالعه قرار گرفته است.

اهداف و ضرورتها

شهر سلطانیه به لحاظ پایتختی این شهر در زمان الجایتو و وجود بنای تاریخی و باشکوه گنبد سلطانیه از شهرهای ارزشمند کشورمان محسوب می شود که بعلاوه وجود آثار تاریخی و مذهبی و باستانی و همچنین آب و هوای خوش در این منطقه سالانه تعداد زیادی گردشگر داخلی و خارجی به خود می پذیرد. نتایج نشان داده است که شهر سلطانیه دارای قابلیت بالایی در زمینه توسعه گردشگری در ابعاد تاریخی، طبیعی و فرهنگی در راستای توسعه پایدار می باشد. منطقه سلطانیه علاوه بر گنبد و دژ دارای جاذبه های فراوان دیگری نیز هست که از آن میان می توان به مقبره و خانقاه چلیپی اوغلو نواده مولانا، مجموعه تاریخی ملاحسن کاشی، معبد اژدها در ویر اشاره کرد. در فاصله بسیار نزدیک به سلطانیه جاذبه های فراوان دیگری مانند مسجد جامع سجاس از قرن چهارم هجری، آرامگاه قیدار نبی و غار کتله خور وجود دارد که همگی نشانگر ظرفیت بسیار بالای گردشگری در این منطقه است. به هر روی امروزه شهر سلطانیه با این همه بضاعت تاریخی و طبیعی خود به صورت یک شهر بسیار کوچک و با کمترین امکانات درآمده که به هیچ عنوان زیبنده این همه جاذبه گردشگری نیست و به راحتی می توان با ارائه امکانات کافی، این شهر را به یکی از اصلی ترین مراکز گردشگری غرب ایران تبدیل کرد. شهری که با وجود پذیرایی از دهها هزار گردشگر ایرانی و خارجی در طول سال هنوز از حداقل امکانات مانند یک هتل مناسب محروم است. در واقع یکی از مشکلات عمده شهر، کمبود یا فقدان تاسیسات اقامتی و پذیرایی و همچنین نبود امکانات تفریحی و تفرجگاهی می باشد. پس با ایجاد امکانات مناسب با توجه به ظرفیت های بالای این شهر می توان سلطانیه را به یکی از قطب های گردشگری و جهانگردی تبدیل کرد. موانع توسعه گردشگری در این شهر شامل ضعف مدیریت و برنامه ریزی، کمبود تسهیلات رفاهی، کمبود تاسیسات اقامتی مناسب، موانع فرهنگی و آموزشی و سرمایه گذاری ناکافی می باشد. بنابراین ایجاد مجموعه ای جهت گذران اوقات فراغت همراه با عملکردهای لازم در قالب یک مجموعه تفریحی اقامتی از

اهمیت خاصی برخوردار است و باید به صورت همه جانبه و دقیق انجام پذیرد. این پژوهش ماهیتی توسعه ای داشته و ابعاد آن متوجه انسان و محیط می باشد. با توجه به بررسی انجام شده در اسناد طرح های بالادست در زمینه گردشگری، طراحی و احداث مجموعه اقامتی تفریحی (تسهیلات گردشگری) یکی از ضروریات این منطقه می باشد.

پیشینه موضوع

برای پیشینه نظری مرتبط با موضوع و رویکرد این تحقیق می توان به موارد زیر اشاره کرد: بهرام قدیری (۱۳۸۵) در «کتاب ساختارهای جدید در محیط های تاریخی» به روش های مختلف طراحی مناطقی با بافت تاریخی می پردازد و پس از دسته بندی این روش ها، به چند نمونه موردی نیز، اشاره می کند. حبیبی، پوراحمد و مشکینی (۱۳۸۶) مولفین کتاب «بهسازی و نوسازی بافت های کهن شهری»، از نگاه دیگری رویکرد برخورد با مناطق تاریخی شهری را بررسی کرده اند.

یورماکا (۱۳۹۱) در کتاب «مقدماتی بر روش های طراحی» که توسط کاوه بذرافکن به فارسی ترجمه شده است، ضمن اشاره به روش های متفاوت در طراحی معماری، دو روش زمینه گرایی و توسعه گرایی که در ارتباط با سایت های تاریخی بسیار پر کاربرد هستند را نیز معرفی می کند.

یلدا تیموری (۱۳۹۰) در پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مرمت دانشگاه تهران تحت عنوان «ساختارهای جدید در زمینه تاریخی»، به جمع آوری و بررسی نظرات و رویکردها در این ارتباط پرداخته است.

روش بررسی

روش تحقیق به صورت ترکیبی از روش های توصیفی و تحلیلی خواهد بود. به این صورت که در بخش اول، در روشی توصیفی، اقدام به گردآوری مبانی نظری و داده های موجود نموده و سپس در روش تحلیلی، اقدام به تجزیه و تحلیل مطالعات و استفاده از آنها در مرحله طراحی معماری خواهد شد.

تاسیسات اقامتی

در گذشته نه چندان دور، مسافران و جهانگردان که اغلب زائران بودند در کاروانسراهای بین راهی اقامت کوتاهی داشتند و در شهرها و آبادی ها به منازل منسوبین و آشنایان وارد می شدند، تنها در اماکن مقدسه و شهرهای مذهبی، خانه هایی برای اقامت زائران آماده بوده است. در ایران نخستین هتل های توریستی بر طبق استانداردهای بین المللی، اوایل قرن حاضر در سواحل دریای مازندران ساخته شد. ولی در مقایسه با استانداردهای وضع شده در سایر کشورها که در زمینه جهانگردی فعالیت دارند در اغلب موارد حد مطلوب استانداردهای ایران کمتر است. اهمیت هتل ها و مهمانخانه ها در جهت توسعه توریسم ایجاب می کند که نظارتی دقیق تر بر کیفیت مدیریت هتل ها اعمال شود. بویژه نقش هتل هایی که به نحوی به دولت نهادها وابسته اند، باید در سراسر کشور الگو و نمونه باشند. مسافرخانه ها از دیگر مراکز اقامتی هستند که در مقایسه با هتل ها، هزینه کمتری برای مسافر دارد و بیشتر مورد استفاده زائران، کارگران، کسبه جزء، جوانان و دانشجویان و در سنوات اخیر کارمندان و قشر کم درآمد جامعه واقع می شوند و این واحدها نیاز به اجازه بهره برداری از شهرداری، نیروی انتظامی و اتحادیه مربوطه دارند. نوع دیگر مراکز اقامتی اتاق های اجاره ای است. در سواحل دریای مازندران و شهرهای زیارتی، برخی از خانواده های متوسط کم درآمد، در ایام تعطیلات و رونق مسافران اینگونه اتاق های مسکونی خود را به مسافران اجاره می دهند. در ایام تعطیلات که زمان هجوم مسافران به مناطق ییلاقی، اماکن زیارتی و سواحل دریای مازندران می باشد کرایه اینگونه اتاق ها در برخی موارد از نرخ مصوب هتل های ممتاز و درجه یک هم بیشتر می شود و کنترل افزایش قیمت ها از طرف دولت یک امر ضروریست. نوع دیگر مراکز اقامتی پلاژها هستند که در سراسر سواحل دریای مازندران یافت می شوند. پلاژها در تابستان مورد استفاده قرار می گیرند. ساختمان پلاژها ساده و فاقد تجهیزات است و حداقل را دارند و برای اقامت کوتاه از یک شب تا چند شبانه روز مورد استفاده قرار می گیرند. بعضی از پلاژها ساختمان های دیگری شامل رستوران، خدمات ساحلی، فروشگاه و ناسیسات نسبتا بهداشتی هم دارند. سایر تسهیلات اقامتی در ایران، دهکده ساحلی و اردوگاه های وابسته به سازمان ها و نهادها و موسسات دولتی است که معمولا مورد استفاده دانشجویان و کارکنان مربوطه قرار می گیرند. در مناطق ییلاقی بویژه سواحل دریای مازندران، ویلاهای بسیاری برای تعطیلات ساخته شده است. اینگونه اماکن خصوصی، محل استراحت خانواده های متمکن شهرنشینی بویژه تهران است. از دیگر امکانات و تسهیلات اسکان می توان کمپینگ ها را نام برد. در محوطه وسیع و محصور، تعدادی چادر برپا و وسایل اولیه زندگی، مانند آب آشامیدنی، حمام تابستانی، غذاخوری و... تامین شده است. موارد دیگری که قابل ذکر است، در ایام تعطیلات تابستانی مدارس و تعطیلات نوروز، آموزش و پرورش، استانداری و شهرداری و سایر مسئولان، مدارس و پارک ها و محل های مناسب را برای اسکان مسافران و مهمانان که محل دیگری را در اختیار

ندارند آماده می نمایند. در واقع تأسیسات اقامتی شامل هتل ها، مهمانسراها، متل ها، کاروانسراها و کمپ ها، اردوگاه ها و پانسیون ها، پلاژهای توریستی، زائرسراها و ساختمان های مدارس به هنگام تعطیلات می باشد. از آنجایی که اینگونه تأسیسات عوامل موثری برای تقویت جهانگردی بین الملل محسوب می شوند، اهمیت دادن به آنها بایستی مورد توجه دولت ها قرار گیرد و آن دسته از کشورهایی که فاقد تأسیسات اقامتی هستند در طرح ریزی صنعت جهانگردی به ساخت اینگونه تأسیسات به ویژه هتل های توریستی اقدام نمایند. در طرح ریزی برنامه های تأسیساتی و محل اقامت توریست ها، مسئله کیفیت محل از نظر آرامش و همچنین لزوم فراهم آوردن و تامین انواع وسایل ورزشی و تفریحی نبایستی از نظر دور بماند. در این رابطه دولت ها باید اقدامات، تأسیسات اقامتی جهانگردی را برای حمایت از این صنعت به مورد اجرا بگذارند و حتی در پاره ای موارد در ردیف اقلام بودجه عمومی دولت ها، اعتبارات خاصی برای این منظور گردد.

اصول طراحی مجموعه اقامتی: "برای طراحی یک هتل برنامه ریزی ها باید در زمینه ها و جنبه های مختلف صورت پذیرند مانند محل قرارگیری هتل، تقاضای بازار، میزان رقابت، جنبه های مختلف کاربری ها و غیره، در جهت رسیدن به سطح کیفی بالاتر و استانداردهای جهانی لازم است توجه بیشتری در مراحل طراحی داشته باشیم" (درویدیان، ۱۳۸۸، ۵۳). همچنین "هتل ها باید حداکثر خدمات را در کمترین زمان فراهم آورند و طبیعتاً برای رقابت در بازار باید این کار با حداقل هزینه (متناسب با کیفیت هتل) محقق شود. از این رو عملکرد هتل بسیار اهمیت دارد و مستقیماً بر اقتصاد آن تأثیر می گذارد" (افشار نادری، ۱۳۸۶، ۲۴).

در این میان در کشور ما "آنچه اهمیت دارد تلفیق این ضوابط و معیارها با معماری سنتی ایران است که در اقلیم ها و فرهنگ های مناطق مختلف کشور ما متفاوت هستند. معماری در ایران همیشه سر به تو داشته است و نمونه های فراوان آن در کاروانسراها از جمله در هتل شاه عباس در اصفهان، که تغییر شکل یافته یک کاروانسرای ایرانی است دیده می شود. کشورهای غربی از مجتمع های قدیمی برای هتل سازی و خدمات مربوطه استفاده می کنند. فضاهای کاروانسرا مانند را با سقف می پوشانند و در آن خدمات متنوع فروشگاهی و کافه و رستوران ایجاد می کنند که خود جاذبه توریستی به وجود می آورد. ما چرا نتوانیم با داشتن این همه کاروانسراهای متروکه در سراسر ایران، از نعمتی که اجداد ما برایمان باقی گذاشته اند استفاده کنیم؟ چه چیزی مانع آن است که در جاهایی مانند غارهای صخره های کندوان یا در شهرهای کم نظیری مانند ایبانه هتل هایی با طراحی بومی بسازیم؟" (عظیمی بلوریان، ۱۳۸۶، ۴).

"هر هتل از دو بخش مجزا تشکیل می شود؛ بخش اول در اختیار مراجعان و بخش دوم مختص کارکنان است. این بخش ها در عین حال باید کاملاً منفک از هم باشند و بخش خدمات هرگز در معرض دید مراجعان قرار نگیرد. ارتباط بین دو بخش هم باید بسیار سریع و آسان باشد. در بخش اول، فضاهای اقامتی (اتاق، آپارتمان و سوئیت) و فضاهای عمومی شامل سرسرا، رستوران، فضاهای تفریحی و ورزشی، مغازه ها، بخش مدیریت و پذیرش، پارکینگ و ... قرار دارند و در بخش دوم، انبارها، آشپزخانه، رختشویخانه، فضاهای تأسیساتی، بخش تعمیرات و نگهداری و ... " (افشاری نادری، ۱۳۸۶، ۲۴). "یکی دیگر از عوامل مهم در طراحی هتل ها سهولت جهت یابی است. بسیاری از مراجعان هتل ها برای بار اول به آن مکان قدم می گذارند و مدت کوتاهی را در آن سیر می کنند. آرایش فضاها و معماری داخلی باید چنان باشد که مسیرها در یک نگاه قابل شناسایی باشند و گرنه در مجموعه پیچیده هتل ها افراد دچار سردرگمی می شوند و کاربری های مورد نیاز خود را نمی یابند. مهمترین کاربری ها برای شناسایی سریع، پذیرش، آسانسورها، اتاقها، صندوق، رستوران و پارکینگ هستند. در طراحی هتل ها باید به عوامل مهم رفاه فیزیکی (درجه حرارت، روشنایی، ارگونومی و دسترسی)، آسایش روانی فضای هتل (حس امنیت، آرامش، صمیمیت، شفافیت و کیفیت را القا کند) و لذت زیبایی شناختی (هماهنگی عناصر معماری و معماری داخلی، رنگ آمیزی و نورپردازی مناسب، چشم اندازها و فضای سبز زیبا و ...) توجه کرد تا اقامت در هتل دل زدگی ایجاد نکند و مراجعان با علاقه بیشتری به هتل مراجعه کنند" (همان، ۲۴).

حفاظت و توسعه

مفهوم لغوی توسعه: توسعه از لحاظ لغوی از ریشه "توسع" به معنای گسترش یافتن و وسیع ساختن آمده است (قریب، ۱۳۵۶). دایره المعارف کمبریج توسعه را به معنای نوعی تغییر می داند که باعث پیشرفت می شود. لغت نامه آکسفورد توسعه را به معنای رشد تدریجی که در اثر آن، یک چیز بزرگتر، قوی تر و پیشرفته تر شود، معرفی می نماید. واژه توسعه در بسیاری دیگر از فرهنگ نامه ها مانند ایرانیکا و بریتانیکا با عنوان توسعه اقتصادی مترادف قرار گرفته است. در این تعریف ها توسعه فرآیندی است که باعث پیشرفت های کمی و کیفی می شود و در طی آن اقتصادهای کوچک و با بازدهی پایین به اقتصادهای صنعتی مدرن تحول می یابند. البته لازم به ذکر است که واژه توسعه و توسعه شهری از لحاظ قانونی، دارای مهانی گسترده تری از آنچه در زبان محاوره ای از آن سراغ داریم، می باشد.

مفهوم لغوی حفاظت: واژه حفاظت از لحاظ مفهومی طیف وسیعی از مداخله ها و برنامه ها را در برمی گیرد که با هدف حفظ میراث فرهنگی صورت می پذیرد. بر اساس این تعریف حفاظت اعم از مرمت و مرمت شهری است. حفاظت با

مفاهیمی نظیر مرمت و نگهداری متفاوت است، هر چند شباهت های فراوانی با یکدیگر نیز دارند. اقدامات حفاظتی به گروه وسیعی از اقدامات اطلاق می شود که با هدف حفظ میراث فرهنگی صورت می پذیرد.

جدول (۱) ارزشهای حفاظت

الف. شگفتی ب. هویتی ج. تداوم و بقا د. معنوی و نمادی	ارزش های عاطفی
الف. استنادی ب. تاریخی ج. باستان شناسی، قدمت و کمیابی د. زیباشناسی و نمادی ه. معمارانه و. منظری و زیست محیطی ز. علمی	ارزش های فرهنگی
الف. عملکردی ب. اقتصادی ج. اجتماعی د. سیاسی	ارزش های کاربردی

منبع: آیت الله زاده شیرازی، ۱۳۸۲، ۸

"معماری سنتی و بومی هر محل، در یک تداوم تاریخی و در راستای یک سیاست مبتنی بر استمرار به تدریج و در طول سالیان متمادی با طبیعت و محیط اطراف شکل گرفته است. طیف این مقوله می تواند جنبه های گوناگون فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را در برداشته باشد" (ترکزبان و محمدمرادی، ۱۳۹۰) که این ارزشها باید حفظ و تشدید شوند. از این رو "حفاظت باید از اموال فرهنگی نگهداری کرده در صورت امکان ارزشهای مستتر در آن را افزون کند. این ارزشها به تنظیم اولویت های کلی در تصمیم به مداخلات کلی کمک می کند" (عمرانی پور، ۱۳۸۳). از طرف دیگر "درساماندهی فضاهای شهری، نباید فقط به حفظ و تقویت یک بعدی ارزشهای معماری و کالبدی اکتفا کرد، بلکه لازم است که ارزشهای تاریخی و فرهنگی در متن حیات عمومی شهر و در ارتباط با سایر

ارزش های زندگی جمعی در نظر گرفته شود" (مهدیزاده، ۱۳۸۴). همچنین "از دیدگاه شهرسازی معاصر، حفظ ارزش های تاریخی و فرهنگی، فقط به معنای حفظ بناها و یادمان های قدیمی نیست، بلکه با گسترش روح آنها در کالبد بافت های جدید همراه است" (همان). مثلاً انتخاب کاربری مناسب و عملکرد ساختار پیشنهادی جدید نه تنها نباید سبب تضعیف کاربری های موجود در بافت شود بلکه می بایست ضمن سازگاری با کاربری های موجود، آنها را تقویت نماید. بدین منظور جهت طراحی در بافت تاریخی بررسی کاربری های موجود به لحاظ فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی حائز اهمیت می باشد (شاه تیموری و مظاہریان، ۱۳۹۱، ۳۳). از منظری دیگر در دنیای معاصر ارزش های فرهنگی به منبع مهمی برای تولید ارزش های اقتصادی تبدیل شده است. با تغییر سبک زندگی گرایش به فضاهای فرهنگی و مصرف کالاهای فرهنگی و نیاز به جستجوی زیبایی و هویت تاریخی - فرهنگی، در زندگی فردی و اجتماعی روندی فزاینده پیدا کرده است. اینک توسعه اقتصادی و فرهنگی با یکدیگر توأم شده اند. نوعی رویکرد نوین در توسعه، که تأمین توأمان نیازهای مادی و معنوی انسان و جوامع را هدف قرار داده است (مهدیزاده، ۱۳۸۴، ۱۶). از این رو می توان گفت "بین ارزش کارکردی با ارزش اقتصادی رابطه برقرار است، زیرا ارزش کارکردی مستلزم تداوم نوع اولیه و اصلی کارکرد یا بهره گیری سازگار از یک بنا یا یک محوطه است" (معلمی، ۱۳۸۲، ۱۸).

حفظ ارزشها: "حفاظت باید از ارزشها و پیامها پاسداری، و در صورت امکان آن را تشدید کند و عمق بخشد. این ارزشها اساساً بر اولویت هایی که در مداخله ها مد نظر قرار می گیرند اثر می گذارند و ماهیت رفتار فرد را تحت تأثیر قرار می دهند (آیت الله زاده شیرازی، ۱۳۸۲، ۸). " احداث ساختارهای جدید در زمینه های تاریخی یکی از نیازهای اصلی در حوزه های مرتبط با حفاظت از میراث فرهنگی است، احیای بسیاری از بناها و مناطق تاریخی هم نیازمند حفاظت می باشند و هم نیازمند توسعه. حفاظت و سازگاری بناهای قدیمی به سبب ارزش تاریخی و فرهنگی آنها، مقارن با آن تخریب بخش هایی که از کارایی و انعطاف پذیری کاربری بنا می کاهند، و در عین حال ساختن بخش های جدیدی برای تأمین فضاهای قابل استفاده و انعطاف پذیر برای مصارف بیشتر" (شاه تیموری و مظاہریان، ۱۳۹۱، ۳۰). "به موجب تجارب جدید جهانی و توصیه های بین المللی حفاظت فعال و پویا از میراث فرهنگی به معنای جلوگیری از انزوا و متروک شدن آثار تاریخی - فرهنگی و بهره گیری از آنها در جهت فعالیتها و کاربری های سازگار، مثل فعالیت های علمی، آموزشی، پژوهشی، هنری، تفریحی و گردشگری است. در عین حال بهره برداری از میراث فرهنگی به عنوان بخشی جدایی ناپذیر از توسعه اقتصادی - اجتماعی هر جامعه محسوب می شود" (مهدیزاده، ۴۳، ۴۷۳۱).

اصول و ضوابط طراحی در بافت تاریخی

یکی از مشکلات شهرهای ما، توسعه ناهمگون و نا متعادل آنهاست. عدم توجه به گذشته، شامل محیط تاریخی، طبیعی بافت ها و بناها به لحاظ مسائل مختلف، اعم از بافت جمعیتی و فرهنگی و کالبدی آن و هماهنگی توسعه جدید با بافت قدیمی یا ساخته شده اطراف، علاوه بر ناهمگونی و ایجاد هرج و مرج در سیمای شهری، و از بین رفتن تدریجی هویت شهرها، و عدم تطابق فرهنگی، تبعات دیگری نیز به دنبال خواهد داشت، چرا که معماری سنتی و بومی هر محل، در یک تداوم تاریخی و در راستای یک سیاست مبتنی بر استمرار به تدریج و در طول سالیان متمادی با طبیعت و محیط اطراف شکل گرفته است. طیف این مقوله می تواند جنبه های گوناگون فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را دربرداشته باشد.

توجه کافی به توسعه پایدار شهرهای کشور، لزوما نگاه به گذشته را پر رنگ تر خواهد کرد. این نوشته بر آن است تا ضمن بررسی منشورها، بیانیه ها و اصول جهانی مطرح شده در حوزه طراحی در بافت های تاریخی، به چگونگی طراحی معماری در این محدوده ها بپردازد، ضمن اینکه رعایت اصالت و یکپارچگی موجود در آنها را به عنوان یک اصل خدشه ناپذیر می پندارد. لذا پس از مطالعه معیارهای مطرح شده از سوی نظریه پردازان این امر، دستیابی به اصولی درباره طراحی معماری در کنار بافت های قدیمی را میسر گرداند. این امر طیف وسیعی از مداخلات مرمتی و حفاظتی و ساخت و سازهای جدید در مجاورت و یا درون این بافت ها را شامل می شود.

از مطالعه منشورها و بیانیه ها چنین برمی آید که از بین تمامی مسائل گوناگون مطرح در حوزه مداخلات معماری و مرمتی در بافت های تاریخی، بخش هایی بین تمامی این بافت ها و مناطق (صرف نظرا از اقلیم، فرهنگ و پیشینه تاریخی آنها) مشترک هستند. این مسائل که به عنوان ضوابط کلی طراحی در حوزه معماری و مرمت بافت تلقی می شوند، از دیدگاه نظریه پردازان مورد بررسی قرار می گیرد.

لزوم توجه و بکارگیری منشورها و آیین نامه ها در حوزه اجرا و به خصوص در برخورد با بافت های تاریخی امری بدیهی است، اما اینکه تا چه اندازه این دستورالعمل ها به کار گرفته می شود و مسئولین و مجریان شهری به آنها پایبند هستند، مسئله دیگری است. در نگاه کلی آنچه به عنوان یک اصل فراموش شده به چالش گذاشته می شود، کاربردی کردن همین دستورالعمل های ذکر شده و بومی کردن آنها براساس نیازهای موجود در یک بافت تاریخی، باید به عنوان یک هدف در دستور کار هر برنامه مرمتی و حفاظتی بافت قرار گیرد. به طور عمده، در حال حاضر، بافت های تاریخی درون شهری کشور با مشکلات عمده ای در حوزه کالبد معماری، منظر، شبکه

دسترسی ها، یکپارچگی درونی بافت و مالکیت ابنیه درگیر هستند. البته، مسائل ریزتر و فراوان تری نیز به چشم می خورد که گاه در مناطق مختلف به شکل های گوناگون بروز پیدا کرده اند. البته، بسیاری از آنها از همین چند مسئله عمده مطرح شده سرچشمه می گیرند.

جدول (۲) وجوه خاص طراحی معماری در برخورد با بافت های تاریخی

وجوه خاص طراحی	ضوابط و استانداردهای مدون
کالبد معماری	لزوم حفظ الگوهای معماری سنتی در طراحی در بافت های تاریخی
الف) گونه شناسی	هماهنگی با محیط بیعی و مقوله زیست محیطی و جغرافیایی
ب) الگو	هماهنگی با محیط تاریخی
ج) مواد و مصالح	حساسیت به ریشه ها
د) دانه بندی	لزوم مدیریت تغییر با گذشت زمان
و) عرصه و عیان	توجه به زیبایی بافت، سادگی طراحی در عین توجه به نظم، وحدت، ارتباط و وابستگی، تعادل و هماهنگی و پرهیز از تضاد زیاد
ه) جزئیات معماری	توجه به شکل و فرم و ترکیبان به کار رفته در ابنیه و بافت پیرامونی آنها
ی) هماهنگی با محیط طبیعی پیرامونی	
پیوستگی و یکپارچگی	حفاظت به شکل زمینه گرا (هماهنگی جدید با قدیم) اصالت و شخصیت کلی ارگانیزم های شهری باید مورد حفاظت قرار بگیرد. حفاظت فراگیر: شامل تحلیل کالبدی-فضایی و بازساخت شالوده های آن کیفیت دوباره بخشیدن به محله های کهن بدون دگرگونی های اساسی در ترکیب اجتماعی ساکنان دقت در مضامین نهفته در بافت تاریخی
کاربری	توجه به ارزش های اجتماعی معماری و شناخت حقایق ناشی از آگاهی عامه به این موضوع
الف) معیشت	توجه به کار ویژه های گوناگونی که منطقه شهری در طول زمان به دست آورده است
ب) تطابق با محیط اطراف	توجه به کاربری های هماهنگ با کالبد تاریخی توجه به اصل تغییر در نوع معیشت ساکنین بافت اجرای فعالیت های گردشگری و حفاظتی در بافت ها و مجموعه های تاریخی با احترام بر علایق، سنن و خواست مردم محلی در جهت ارتقای سطح زندگی آنان کاربری که بتواند بخشی از نیازهای خدماتی مورد نظر را تامین کند

<p>هماهنگی با محیط و اقلیم</p> <p>حفظ مناسبات زیستی اصیل و پرهیز از تغییرات دستوری</p>	
<p>حفظ الگوهای شهر تاریخی شامل شبکه معابر و خیابانها</p> <p>حفظ نظام ارتباطی بین محلات و محورهای حرکتی شهر تاریخی (همچون بازار و ابنیه عمومی)</p> <p>مدیریت ترافیک به جای مهندسی ترافیک صرف</p> <p>تأمین پارکینگها و توقفگاههای موقتی و دائمی</p>	<p>شبکه دسترسی</p>
<p>لزوم حفظ پیوستگی در خط آسمان نهایی</p> <p>لزوم حس پیوستگی از پرسپکتیوهای مختلف</p> <p>ایجاد ارتباط بین ساختمانها با فضای سبز و باز</p> <p>توجه به سنتها بعنوان نیروی محرکه شهرها</p>	<p>منظر بافت تاریخی</p> <p>الف) تراکم</p> <p>ب) پراکندگی</p> <p>ج) خط آسمان</p>
<p>تدوین و تنظیم قوانین متناسب در راستای اهداف حفاظت و احیای بافت</p> <p>تشویق و ایجاد انگیزه در ساکنین بومی بافتهای تاریخی جهت حفظ ارزشهای بومی بافت و جلوگیری از خروج آنان از بافت تاریخی</p>	<p>مالکیت</p>

منبع: نگارنده

مدیریت تغییر: شهرها در طول تاریخ، تغییرپذیری داشته‌اند و بقای شهرها همراه با استمرار زندگی روزمره شهروندان صورت گرفته و تغییر شکل واحدهای معماری-شهری توانسته است تضمین کننده بقای موجودیت و تداوم زندگی مدنی باشد. این مطلب در مورد شهرهای ایران اهمیت ویژه‌ای دارد و می‌تواند به عنوان یکی از ویژگی‌های شهرهای ایران در دوران رشد بازرگانی و توسعه صنایع دستی مورد بررسی قرار بگیرد. تغییر پذیری فضای شهری در ذات شهر قدیمی با ارزشی که به دست ما سپرده می‌شود، وجود دارد. شهر قدیمی که به دلیل پذیرفتن فعل و انفعالات گوناگون در فضای کالبدی، توانسته موجودیت حیاتی خود را پایدار نگه دارد، چگونه خواهد توانست از امروز به بعد تحت حفاظت مطلق قرار گرفته و تغییر شکل فضای کالبدی خود را متوقف سازد؟ (فلامکی، ۱۳۸۴).

دریافت مضامین نهفته در بافت های تاریخی: در توجه به بافت های تاریخی می باید به مفاهیم و مضامین نهفته در آنها دقت نمود، نه اینکه صرفاً به تقلید از این آثار پرداخت و لباس و پوشش سبکی تاریخی را به ساختمان ها پوشاند که مضافاً موجب تحریف در زمان ساخت شده و تعلق بافت تاریخی را نیز فراهم خواهد آورد (واردن، ۱۹۹۸). در عین حال، نمی باید تاثیر و دستیابی به تعادل با بافت قدیمی، مانع نوآوری های معماری گردد. وجود هر زمینه تاریخی الگوهای پیچیده ای از تاثیرات و فشارهایی را بر اطرافش ایجاد خواهد نمود. در هنگام طراحی توجه به خصوصیات متن تاریخی مشتمل بر مقیاس، توده، بافت، فرم حجمی و سبک، حائز اهمیت هستند و سبک بنا آشنایی و مأنوس بودن را منعکس می نماید و کیفیت سبک بستگی به طراحی خوب معماری، یکپارچگی، بافت و شالوده، حجم و توده، ترکیب بندی و ریتم دارد. در ارزیابی طراحی یک بنا باید بیشتر به کیفیت آن توجه نمود نه به سبکی ویژه.

پیوستگی: تمامی سیاستگذاران بر لزوم حس پرسپکتیوهای مختلف، فارغ از هرگونه سبک، محیط، مشتریان و طراحان، ناکید می کنند. نکات برجسته ای که در مورد پروژه های جدید انجام یافته در نواحی مهم تاریخی قابل تامل است، این است که همگی در عین توجه به تاریخ، به واژگان معماری قرن بیستم نیز توجه نموده اند به گونه ای که می توان گفت: معماری مدرن امروزی دیگر قطع رابطه با گذشته و سنت ها نیست (ورتینگن، ۱۹۹۸).

یکپارچگی: در حین ایجاد هر تغییری، حفظ یکپارچگی اصلی است که عمیقاً تمامی دیگر جنبه های طراحی را تحت تاثیر قرار می دهند. بدون یکپارچگی، کیفیات مقیاس، بافت، رنگ، تناسبات و جزئیات کاربردی محدود خواهد داشت. البته واضح است بنایی که تمامی این ضوابط را دارا باشد، مقبولیت بیشتری در متن تاریخی پیدا خواهد کرد. اما فقدان یکپارچگی موجب کج فهمی می گردد. بنابراین، هر ساخت و سازی که اجازه نوآوری و خلاقیت را داده و در عین حال کمترین آسیب بصری را موجب گردد، به ایده آل ها نزدیک تر است.

زیبایی: اساسی ترین ضابطه به اعتقاد کانتاکزینو، که ابتدا و انتهای هرگونه ضابطه ای است، زیبایی است.

نتیجه گیری

امروزه گسترش فضاهای باز جمعی و ایجاد مراکز فراغتی و تفریحی و اقامتی مدرن یکی از اهداف مهم برنامه ریزان مدیریت شهرهای جامعه گردشگری می باشد. همچنین از طرفی اهمیت بناهای تاریخی، یادمان ها و بافت های با ارزش شهری ایجاب می نماید که مورد حفاظت قرار گیرد. در مقابل رشد و پیشرفت مستلزم برخورداری از برنامه های

توسعه‌ای برای شهرهای آینده است. هریک از این دو رویکرد بدون همراه داشتن دیگری باعث آسیب رساندن به ثروت‌های فرهنگی شهرهای تاریخی ایران بوده است.

در شهر تاریخی سلطانیه، مشکل عمده شهر، کمبود یا فقدان تاسیسات اقامتی و پذیرایی و همچنین نبود امکانات تفریحی و تفرجگاهی می‌باشد. پس با ایجاد امکانات مناسب با توجه به ظرفیت‌های بالای این شهر می‌توان سلطانیه را به یکی از قطب‌های گردشگری و جهانگردی تبدیل کرد. موانع توسعه گردشگری در این شهر شامل ضعف مدیریت و برنامه‌ریزی، کمبود تسهیلات رفاهی، کمبود تاسیسات اقامتی مناسب، موانع فرهنگی و آموزشی و سرمایه‌گذاری ناکافی می‌باشد. بنابراین ایجاد مجموعه ای جهت گذران اوقات فراغت همراه با عملکردهای لازم در قالب یک مجموعه تفریحی اقامتی از اهمیت خاصی برخوردار است و باید به صورت همه‌جانبه و دقیق انجام پذیرد.

منابع

۱. ابلقی، ع.، ۱۳۸۰، بافت تاریخی، حفاظت، مرمت، بهسازی یا نوسازی. فصلنامه عمران و بهسازی شهری هفت شهر، سال دوم، شماره چهارم، ص ۱۲۴-۱۱۳.
۲. اصلانی، م. و شریفیان، ا.، جستاری بر طراحی معماری مجموعه تفریحی اقامتی با رویکرد احیاء و تقویت صنعت گردشگری ایران، اولین همایش ملی طبیعت گردی ایران زمین، ۱۳۹۱
۳. افشارنادری، ک.، ۱۳۸۶، هتل، دوماهنامهٔ معمار، شماره ۴۵، ص ۳۱-۲۴.
۴. الوسون، ف. و رواسون، ج.، ترجمه: پایدارداریان، ف.، ۱۳۸۸، مبانی طراحی هتل، تهران: یزدا، چاپ اول.
۵. آدام، ه.، ترجمه: ایزدی، آ.، ۱۳۸۶، برنامه ریزی و تیپولوژی هتل، دوماهنامهٔ معمار، شماره ۴۵، ص ۳۶-۳۲.
۶. آیت الله زاده شیرازی، ب.، ۱۳۸۲، حفاظت بناهای تاریخی، فصلنامه عمران و بهسازی شهری هفت شهر، سال چهارم، شماره یازدهم، ص ۱۳-۶.
۷. بازیار شورابی، ا.، راهکارهایی در جهت طراحی - بهسازی بافت تاریخی با تاکید بر گردشگری پایدار نمونه موردی: بافت تاریخی شیراز، کنفرانس بین المللی عمران معماری و توسعه پایدار شهری، ۱۳۹۲

۸. بحرینی، ح. و جهانی مقدم، ح.، استفاده از توانهای بالقوه مناطق جهت توسعه گردشگری مورد خاص: پارک-موزه نفت مسجد سلیمان، مجله محیط شناسی شماره ۳۵، ص ۳۳ تا ۵۰.
۹. ترکزبان، ش. و محمد مرادی،، ضوابط طراحی معماری در بافت های تاریخی، مجله شهر و معماری بومی، شماره ۱، ص 57 تا ۷۰.
۱۰. تقوایی، م. و مبارکی، ا.، بررسی و تحلیل فضاهای توریستی به منظور برنامه ریزی توریسم در آن، نشریه علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی (دانشگاه تبریز)، شماره ۳۳، ص ۵۹ تا ۸۲.
۱۱. حمزه لو، م. ۱۳۸۱، هنرهای کاربردی در گنبد سلطانیه، مجله اثر، شماره 33 و ۳۴، ص ۴۱۴ تا ۴۲۳.
۱۲. حناچی، پ. و دبیبا، د. و مهدوی نژاد، م.، حفاظت و توسعه در ایران- تجزیه و تحلیل تجارب مرمت در بافت های با ارزش شهرهای تاریخی ایران، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۲، ص ۵۱ تا ۶۰.
۱۳. داس ویل، ر.، ترجمه: اعرابی، م. و ایزدی، د.، ۱۳۸۴، مدیریت جهانگردی (مبانی، راهبردها و آثار)، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی، چاپ سوم.
۱۴. درودیان، ی.، ۱۳۸۸ الف، پیرامون اقامتگاه در ایران و مطالعات هتلداری، معماری و ساختمان، شماره ۱۸، ص ۵۳-۴۸.
۱۵. درودیان، ی.، ۱۳۸۸ ب، گونه شناسی و بررسی راهبردهای کلی مدیریتی در برنامه ریزی و طراحی هتل، معماری و ساختمان، شماره ۱۸، ص ۶۱-۵۷.
۱۶. رحیمی، ا. و حسینی، ر.، ۱۳۸۸، اصول طراحی هتل، هنر معماری، شماره ۱۴، ص ۱۲۴-۱۱۰.
۱۷. زنگی آبادی، ع. و ابوالحسنی، ف.، تحلیل فضایی، سطح بندی و برنامه ریزی مراکز اقامتی با استفاده از شاخص توسعه گردشگری (TDI) (مطالعه موردی شهر اصفهان)، شماره ۹، ص ۲۵ تا ۴۲.
۱۸. شاه تیموری، ی. و مظاهریان، خ.، رهنمودهای طراحی برای ساختارهای جدید در زمینه تاریخی، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۴، ص ۲۹ تا ۴۰.
۱۹. شاهرودی، ع. و سیدیان، ع.، ۱۳۹۱، اصول و مبانی طراحی هتل، تهران: علم و دانش - کتاب وارث، چاپ دوم.
۲۰. شریفیان، ا. و وزیری، ب. و ستاری ساربانقلی، ح.، ارائه راهکارهای معماری در طراحی مجموعه های اقامتی - تفریحی در راستای تقویت و ارتقاء صنعت توریسم، اولین همایش ملی مدیریت گردشگری، ۱۳۹۲.
۲۱. صبی زاده، م. و ایزدی، م.، ۱۹۳۹، حفاظت و توسعه شهری: دو رویکرد مکمل یا مغایر؟، فصلنامه معماری شهرسازی آبادی، سال چهاردهم، شماره ۴۵، ص ۱۲-۲۱.

۲۲. طاهری، م. و فرمانی، س و مستوفی الممالک، ر.، بررسی چالشهای موجود در صنعت گردشگری شهر شیراز در ارتباط با محدودیت مراکز اقامتی، مجله مطالعات و پژوهشهای شهری و منطقه ای، شماره ۸، ص ۱۱۷ تا ۱۳۲.
۲۳. طبائیان، م.، ۱۳۸۸، سیر تحول فضاهای اقامتی در گذر زمان، هنر معماری، شماره ۱۴، ص ۵۸-۴۸.
۲۴. عالم پور رجبی، م.، ۱۳۸۳، میراث فرهنگی و گردشگری آذربایجان شرقی، تبریز: نشر احسان، چاپ اول.
۲۵. عظیمی بلوریان، ا.، ۱۳۸۶، اقامتگاههای مسافری، دوماهنامه معمار، شماره ۴۵، ص ۴-۳.
۲۶. فلامکی، م.، ۱۳۸۳، باززنده سازی بناها و شهرهای تاریخی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ پنجم.
۲۷. قدیری، ب.، ۱۳۸۵، ساختارهای جدید در محیط های تاریخی، تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، چاپ اول.
۲۸. ویدینگر، ه.، ترجمه: محمودزاده، ش.، ۱۳۸۶، هتل در طول تاریخ، دوماهنامه معمار، شماره ۴۵، ص ۲۳-۲۰.
۲۹. هتل چی، م.، ۱۳۹۱، شهرهای توریستی ایران، تهران: انتشارات برهان صادق، چاپ اول.
۳۰. یوکیلهتوی، ترجمه: طالبیان، م. و بهاری، خ.، ۱۳۸۷، تاریخ حفاظت معماری، تهران: انتشارات روزنه، چاپ اول، ویرایش اول.

- 1- A. Feio , M.C. Guedes ,(2013), **Architecture, tourism and sustainable development for the Douro region**, Renewable Energy , 49(2013) 72-76
- 2- K.S. Al-hagla , (2010), **Sustainable urban development in historical areas using the tourist trail approach: A case study of the Cultural Heritage and Urban Development (CHUD) project in Saida, Lebanon**, Cities 27 (2010) 234-248
- 3- E. cevat , (1986), **Our Architectural Heritage: from consciousness to conservation**, Paris, UNESCO.
- 4- J. Jukka Ilmari,(1986), **A history of architectural conservation**, york, The institute of advanced architectural studies.

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

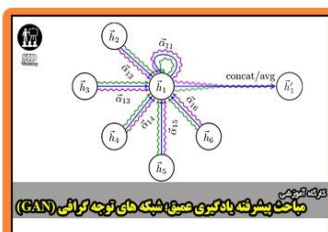

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

مباحث پیشرفته یادگیری عمیق؛ شبکه های توجه گرافی (Graph Attention Networks)

کارگاه آنلاین مقاله نویسی IEEE و ISI ویژه فنی و مهندسی